

Absztrakt

A tanulmány egy mondatban összefoglalva a versenyképesség fogalmával, annak megközelítéseivel és definíciójával, valamint a versenyképesség és a vállalkozói környezet minőségének összefüggéseivel foglalkozik, s teszi mindezt Szlovákia viszonylatában. A tanulmány bevezető szakaszában az elméleti ismeretek áttekintése történik a versenyképesség fogalmának főbb megközelítéseit szemlélítve. A tanulmány következő szakaszában kitér Szlovákia versenyképességének alakulására a nemzetközi versenyképességi rangsorok alapján, majd rámutat a regionális különbségekre és a versenyképesség regionális és lokális mérésének módszereire Szlovákiában. A tanulmány a vállalkozói környezet sajátosságait is ismerteti, melyek a vállalkozások versenyképességét befolyásolják és bemutatja azokat a tényezőket, melyek alakulása a leginkább meghatározza a vállalkozói környezet minőségét. A tanulmányban kiemelt szerepet kap Dél-Szlovákia versenyképességi helyzete, amely a magyar nemzetiségű lakosság lakóhelyéül szolgál Szlovákiában. A tanulmány összefoglalásában a versenyképesség javulását és megőrzését szolgáló ajánlások szerepelnek.

A versenyképesség fogalmának értelmezése

A versenyképesség fogalma gyakran használt fogalom, de a fogalom tartalma, értelmezése nem tisztázott, így a mindennapi életben a kommunikáció során ebből fakadóan félreértések, eltérések adódhatnak. A versenyképesség fogalmával kapcsolatos megközelítések és a versenyképesség fogalmával kapcsolatos szakirodalom rendkívül tágan nevezhető. Több a témával foglalkozó összefoglaló munkát is találhatunk, s hogy saját használatú meghatározást alkossunk, ezeket tanulmányoztuk át³⁸.

A leggyakoribb versenyképesség fogalmával kapcsolatos értelmezésbeli problémák a gyakorlatban abból fakadnak, hogy a versenyképesség értelmezésének különböző dimenziói figyelhetőek meg, melyeket tanulmányában Siggel foglalt össze³⁹:

- **Makro-, mezo- illetve mikroszintű értelmezések:** az e típusú megközelítéseknél elhatárolódnak egymástól azok a szintek, melyekre az adott értelmezés megfeleltetődik. A makroszintű versenyképesség a nemzetgazdaság szintjén, vagy regionális szinten értelmeződnek. Az ágazati szintet Siggel szerint mezoszintnek tekinthető, de a vállalati szintű versenyképesség értelmezésekhez hasonlóan mikroszintű megközelítéshez tartozónak tekinti ezeket az értelmezéseket.
- **Egy- illetve többdimenziós megközelítések:** az e dimenzió alapján történő megközelítés-csoportosítás alapja a versenyképesség mérésével áll összefüggésben és az alapján sorolható az egy-, ill. többváltozós csoportba egy megközelítés, hogy a versenyképesség alakulásának mérése során hány tényező figyelembe vételére kerül sor.

³⁶ PhDr. Antalík Imrich, Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Közgazdaságtan tanszék, e-mail: antaliki@selyeuni.sk

³⁷ Ing. Šeben Zoltán, PhD., Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Menedzsment tanszék, e-mail: sebenz@selyeuni.sk

³⁸ Ilyenek összefoglaló munkák Török (1999), Czakó (2000), Lengyel (2003), Borsi (2005), Chikán - Czakó (2009), Némethné (2009), Somogyi (2009), Szerb (2010), Csath (2010).

³⁹ Siggel, E.: *The many dimension of competitiveness. International Competitiveness and Comparative Advantage: a Survey and a Proposal for Measurement*. CESifo Venice Summer Institute, 2007

- **Statikus illetve dinamikus megközelítések:** e dimenzió alapján a megközelítések az alapján csoportosíthatóak, hogy egy adott időpillanatra értelmezik-e a versenyképességet, vagy egy időszak figyelembe vételével közelítik meg a versenyképesség mérését.
- **Determinisztikus és sztochasztikus jelleg, „ex post” ill. „ex ante” jelleg:** e dimenzió mentén az különbözteti meg egymástól a megközelítéseket, hogy a versenyképességet a múltbeli teljesítmény alapján való meghatározottság, vagy a jövőre vonatkozó potenciál szemszögéből közelíti-e meg szerző.
- **Pozitív vagy normatív jelleg:** a versenyképesség értelmezéseknél megjelennek olyan megközelítések, melyek a közgazdaságtan módszertani eltéréséből fakadóan a tényfeltárássra törekednek, míg egyes megközelítések előíró jelleggel bírnak, vagyis megoldáskeresésre, előírásra törekszenek. További dimenzióként értelmezhető a Czákó értekezésében megjelenő **közgazdaságtan** és **gazdálkodástan** irányából alapján történő megközelítés-csoportosítás, melyek alapfeltevései okozzák a szemléletbeli különbségeket⁴⁰.

A versenyképesség megfogalmazásokat munkáiban Somogyi (2009) összegezte versenyképességi dimenziókat is figyelembe véve és felhasználva a szakirodalom rendszerezéséhez (1. táblázat).

MEGKÖZELÍTÉS VERSENYKÉPESÉG ÉRTELMEZÉSÉNEK SZINTJE	MEGKÖZELÍTÉS		MEGKÖZELÍTÉS VERSENYKÉPESÉG ÉRTELMEZÉSÉNEK SZINTJE	MEGKÖZELÍTÉS	
	Közgazdaságtani megközelítés	Gazdálkodástani megközelítés		Közgazdaságtani megközelítés	Gazdálkodástani megközelítés
Nemzetgazdasági szint	Smith modellje	Laura D. Tjao	Regionális szint	Horváth Gyula	Porter
	Ricardo	OECD		Botos József	OECD
	Heckscher-Ohlin	Porter		Longyel Inre	EU
	Kozma Ferenc	Aiginger és Landeckmann		Palkovits István	
	Frabold és Schüller	Chikán Attila és VVE		Fleischer Tamás	
	USA elbájoságának ipari versenyképességgel foglalkozó birtokrága	WEF		Bató és Szentés	
	Horváth Gyula	DMD	Vállalati szint	Krugman	Porter
	Török Ádám	EU		Kozma Ferenc	Chikán Attila és VVE
	UK Competitiveness Indicators	ESMA		Horváth Gyula	OECD
	Botos József			Török Ádám	DMD
	Longyel Inre			Botos József	NCC
	Fleischer Tamás			Longyel Inre	Török Zoltanna
	Szabó László			Eltető Andrea	
	Oblath és Péntes			Fleischer Tamás	
Szalovetz Andrea		Antser Annamária			
Bató és Szentés		Bató és Szentés			
Kovács Árpád		Kozma Ferenc			
Ágazati szint	Botos József	Porter	Termékszint	Botos József	
	Bató és Szentés	OECD		Oblath és Péntes	
Egyéb	ECOSTAT	Bakács András	MEGJEGYZÉS: 1. ex post jelleg, 2. ex ante jelleg, 3. mindkét jelleg, 4. nem definiált		

1. táblázat. A versenyképesség megfogalmazások csoportosítása a versenyképesség dimenziói alapján Forrás: szerkesztés Somogyi (2009) alapján

A versenyképesség és a vállalkozói környezet fogalmának definíciója

A versenyképesség fogalmának megközelítését Endrődyné Bató Éva⁴¹ a verseny kifejezés értelmezésével kezdi. A Magyar Értelmező Szótára segítségével, a verseny fogalmának és értelmének feltárásával arra jut, hogy a verseny „két vagy több szereplő egymással szembeni előnyszerzése

⁴⁰ Czákó, E.: *Versenyképesség az iparágak szintjén*. Doktori disszertáció. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, 2000

⁴¹ Endrődyné Bató É.: A versenyképesség elméletei és adaptálásuk a felsőoktatás versenyképességének értelmezésére In *Gazdasági élet és társadalom*, 2011, I-II. szám, 419-429.o., ISSN 2060-7466

körülhatárolt szabályok szerint”, a verseny további meghatározásai a „termelők gazdasági harca egymás ellen”, „olyan vetélkedés, küzdelem, amelyben a résztvevő egyének v. csoportok a többieket le akarják győzni”. Kiegészítve gondolatmenetét a képesség fogalma „az eredményes tevékenység belső feltételeit, a mozgósítható belső erők összességét takarja”. Barakonyi⁴² szintén a Magyar nyelv értelmező szótárának megfogalmazásából indul ki, miszerint „a versenyképesség olyan kiváló képességek, lehetőségek megléte, amelyek alapján a győzelem, a siker reményében vehetünk részt”. Szintetizálva a két meghatározást arra jutottunk, hogy:

„A versenyképesség azon belső feltételek és mozgósítható erők meglétéként azonosítható, melyekkel eredményesen tevékenykedhetünk annak érdekében, hogy körülhatárolt szabályok szerint a versenyben előnyre tegyünk szert más szereplőkkel szemben.”

Versenyképesebbé akkor válhat egy szubjektum, amennyiben javulást ér el azoknak a „belső feltételeknek” és „mozgósítható erőknek” a helyzetében, amelyek a versenyben fontosak. Van egy másik lehetőség is, hogy versenyképesé váljon egy szubjektum, ez pedig nem más, mint a „körülhatárolt szabályok” megváltozása, s így azoknak a tényezőknek változik majd meg a köre, prioritása vagy súlya, amelyek a versenyben fontosak lesznek. Ebből kifolyólag a versenyképesség alakulásának szempontjából a külső környezet alkotóelemeinek is nagy szerepük lesz. Amennyiben vállalkozásokról beszélünk, akkor a vállalkozói környezet (más megnevezéssel üzleti) lesz az, amely a versenyképesség alakulása szempontjából meghatározó lehet. A vállalkozói környezetet az Imreh, Sz. – Kürtösi, Zs. – Majó, Z. – Vilmányi, M.⁴³ szerzőcsoport munkássága alapján a következőképp definiálhatjuk:

„A vállalkozói környezet nem más, mint a vállalkozói alanyok gazdasági tevékenységének szempontjából dinamikusan változó, általánosan jelentkező tényezőknek és érintetti körnek az összessége, melyek hatást fejtenek ki a vállalkozások működésére vagy melyekre a vállalkozások működésükkel hatást fejtenek ki.”

A versenyképesség mérése

A szakirodalomban a versenyképesség mérése a versenyképesség fogalmi megközelítéseinek sokaságához hasonlóan szintén sokféle módon jelenik meg. Az egyik legátfogóbb feldolgozást Siggel készítette el, s az egyes szerzőknél táblázatos formában tüntette fel azt az indikátort, amely segítségével a versenyképesség alakulása nyomon követhető a vizsgált szubjektum esetében, a megközelítéseket makro- ill. mikroszint alapján csoportosította⁴⁴.

Szerző vagy szervezet	Indikátor vagy a mérés kritériuma
MAKROSZINTÚ MEGKÖZELÍTÉSEK	
Lipschitz/McDonald (1991), Marsh, Tokarick (1994) IMF	RER, REER (real effective exchange rate) – reál effektív devizaárfolyam
Hatsopoulos, Krugan, Summers (1988)	kereskedelmi mérleg növekvő reáljövedelemmel
Markusen (1992)	kiegyensúlyozott kereskedelmi mérleg növekvő reáljövedelemmel
Dollar/Wolf (1993)	produktivitás
Fagerberg (1988)	piaci részesedés növekedése
Sharpe (1986)	piaci részesedés
WEF/IMD (1995)	versenyképességi index

⁴² Barakonyi K.: A felsőoktatás versenyképességéről In. *Vezetéstudomány*, 2010, XLI. évf., 12.szám, ISSN 0133-0179, 5.o.

⁴³ Imreh, Sz. – Kürtösi, Zs. – Majó, Z. – Vilmányi, M.: *Menedzsment I.*, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, Szeged, 2008

⁴⁴ Siggel, E.: *The many dimension of competitiveness. International Competitiveness and Comparative Advantage: a Survey and a Proposal for Measurement.* CESifo Venice Summer Institute, 2007

Aiginger (1998), Pitelis (2003)	n.a.
MIKROSZINTŰ MEGKÖZELÍTÉSEK	
Balassa (1965)	RCA (revealed comparative advantage) – komparatív előnyök
Bruno (1965)	hazai források költsége
Buckley et al. (1992)	összetett, többváltozós
Durand/Giorno (1987), OECD	ár-versenyképesség
Helleiner (1989)	reál effektív devizaárfolyam
Hickman (1992)	munka egységköltsége
Jorgenson, Kuroda (1992)	ár-versenyképesség
Krugman, Hatsopoulos (1987)	piaci részesedés és változása
Mendeng	piaci részesedés és változása
Oral (1993)	piacvezető szerep, egységköltség
Porter (1990)	összetett, többváltozós
Siggel/Cockburn (1995)	tejes egységköltség
Swann/Taghavi (1992)	termék jellemzői, ár
Turner/Gollub (1997)	munka relatív egységköltsége

2. táblázat. A versenyképesség mérésének indikátorai és kritériumai a szakirodalomban Forrás: Siggel, 2007

A Világ gazdasági fórum versenyképességi indexe 12 vizsgált pillér (valamennyi pillér további tényezőkre oszlik meg) alapján alkot képet egy ország versenyképességi helyzetéről. A tizenkét pillér a következő: intézmények, infrastruktúra, makroökonómiai stabilitás, egészségügy és alapoktatás, felsőoktatás, árupiaci hatékonyság, munkaerő-piaci hatékonyság, a pénzügyi piac fejlettsége, technológiai felkészültség, piacméret, üzleti fejlettség, innováció.⁴⁵

A versenyképességi rangsorok közt érdemes megemlíteni az IMD⁴⁶, (International Institute for Management Development) és a Világbank Doing Business⁴⁷ versenyképességi rangsorát. Az IMD rangsora 58 országot vizsgál, míg a Világbank kifejezetten vállalkozói környezetre kihegyezett rangsora 183 országot vizsgál rendszeresen. Szintén jelentős és független mutatószáma egy a vállalkozói környezet minőségét jelentősen befolyásoló faktornak – a korrupciónak – a Transparency International, független minősítő intézmény által összeállított rangsora⁴⁸.

A Kis- és Középvállalkozás Fejlesztő Nemzeti Ügynökség 2010-ben publikálta azon jellemzését, amelyben összefoglalja az egyes városok vállalkozói környezetének értékelését. A kérdőíves vizsgálatban 3000 kis- és középvállalkozás válaszolt az alábbi kritériumok kaptak helyet, melyek további alcsoportokra és kérdésekre oszlottak⁴⁹:

1. Infrastruktúra és környezeti minőség (turizmus, természeti környezet, polgári infrastruktúra, szolgáltatások)
2. Vállalkozói környezet (hivatalok és önkormányzat, biztonság és egészség, gazdasági aktivitás, árak és adók)
3. Munkaerőpiac (munkanélküliség, adminisztratív támogatás, bértámogatás, munkaerő)
4. Önkormányzat (közszolgáltatások, önkormányzati gazdálkodás, közpénzek, vállalkozói elégedettség)
5. A kutatásban valamennyi városról átfogó értékelés született.

⁴⁵ WEF (2012): *The global competitiveness report 2010-11*. World Economic Forum, ISBN 978-92-950044-87-6. Interneten elérhető: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf

⁴⁶ IMD: *The academic definition used in World Competitiveness Yearbook*. Interneten elérhető: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/FAQs.pdf>

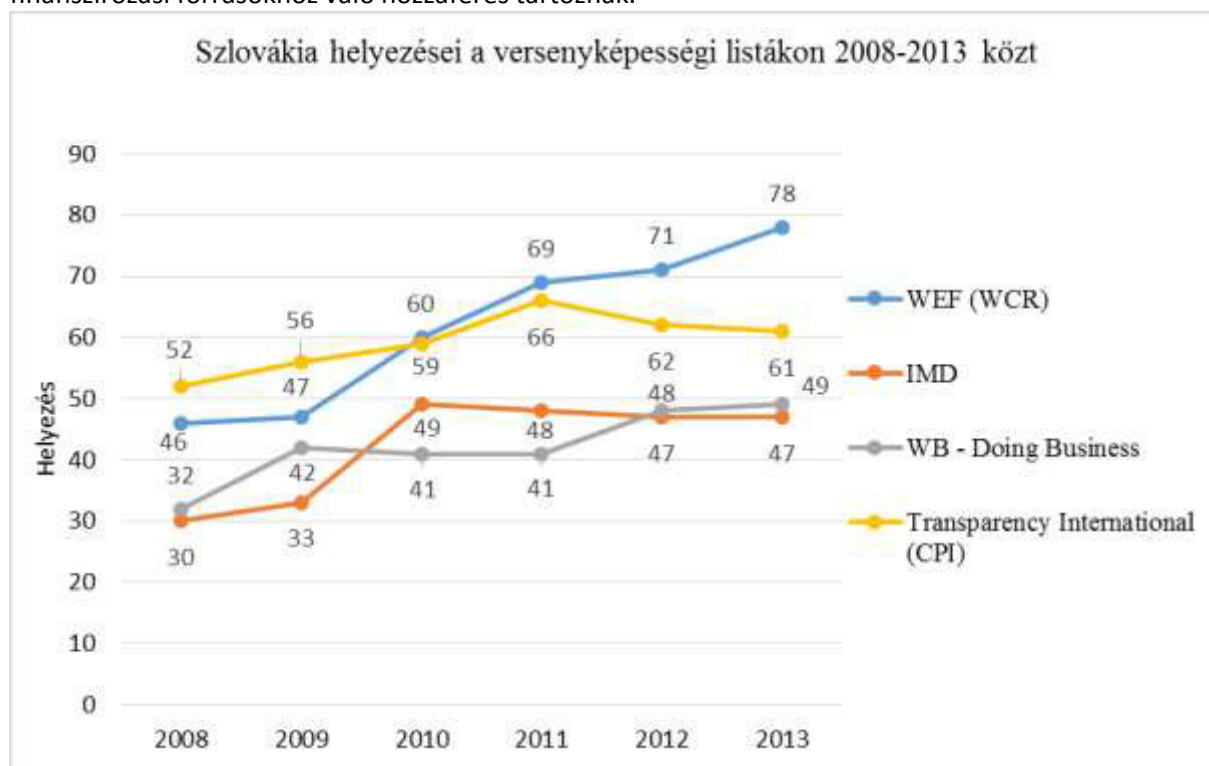
⁴⁷ World Bank: *Doing Business – Measuring Business Regulations*. Interneten elérhető: www.doingbusiness.org

⁴⁸ Transparency International: *Corruptions Perceptions Index*. Interneten elérhető: <http://cpi.transparency.org/cpi2013/>

⁴⁹ NARMSP - Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania: *Správa o kvalite podnikateľského prostredia v regiónoch Slovenskej republiky*. 2010. Interneten elérhető: <http://www.nadsme.sk/files/1-IndexpodnikatelskehoProstrediaMESTO.pdf>

Szlovákia helyzete a globális versenyképességi rangsorok mérése alapján

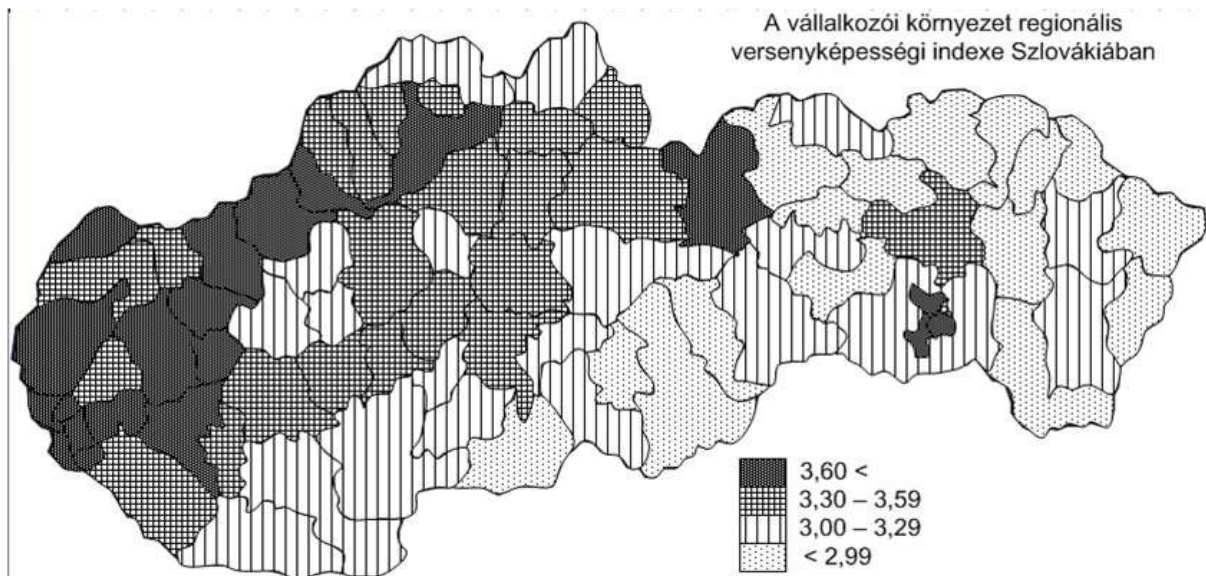
Amint azt megfigyelhetjük az 1. ábrán, a gazdasági válság kirobbanása után Szlovákia helyzete a nemzetközi versenyképességi rangsorok alapján romlik. Az ábra a World Economic Forum, az IMD, World Bank és a Transparency International rangsoraiból készült összegző ábra, melyből kitűnik, hogy Szlovákia a 2008 – as évhez mérten folyamatosan hátrébb szorul a többi vizsgált országhoz képest a vizsgált rangsorokon. A leromlás amiatt is látványos, mert a kirajzolódó negatív trend egyértelműen leolvasható a grafikonról, másrészt pedig valamennyi rangsor esetében megmutatkozik (annak ellenére, hogy a mért tényezők nem ugyanazok a rangsorok esetében). A legproblémásabb területeknek Szlovákiában a bürokrácia, korrupció, munkaerőpiaci szabályozás, instabil szabályozási környezet, adórendszer, infrastruktúra eloszlása az országban, innovációs kapacitás és a finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés tartoznak.

1. ábra. Szlovákia helyzete a globális versenyképességi listákon. Forrás: saját szerkesztés

Regionális versenyképesség Szlovákiában

Szlovákiában a regionális eltérések nagymértékűnek tekinthetőek, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint egy 2010-ben elvégzett kutatás, amely a járások szintjén vizsgálódott, s mutatta ki azok gazdasági szempontból vett versenyképességét. A 2. ábrán található térképen látható, hogy a legversenyképesebb térségnek Szlovákiában a főváros és közvetlen környéke, továbbá a Vág völgye tartoznak, míg legkevésbé versenyképes térségnek Közép – Szlovákia déli része, továbbá Kelet – Szlovákia járásai tekinthetőek. A kerületi székhelyek ugyanakkor versenyképesnek számítanak, s szigeteket képeznek a kevésbé versenyképes térségek belsejében. Az ábrán minél sötétebb (minél magasabb indexértéket látunk) egy járás kitöltése, annál versenyképesebbnek számít.

2. ábra. Szlovákia és a regionális versenyképesség indexe. Forrás: Hajko – Klátik – Tunega, 2010

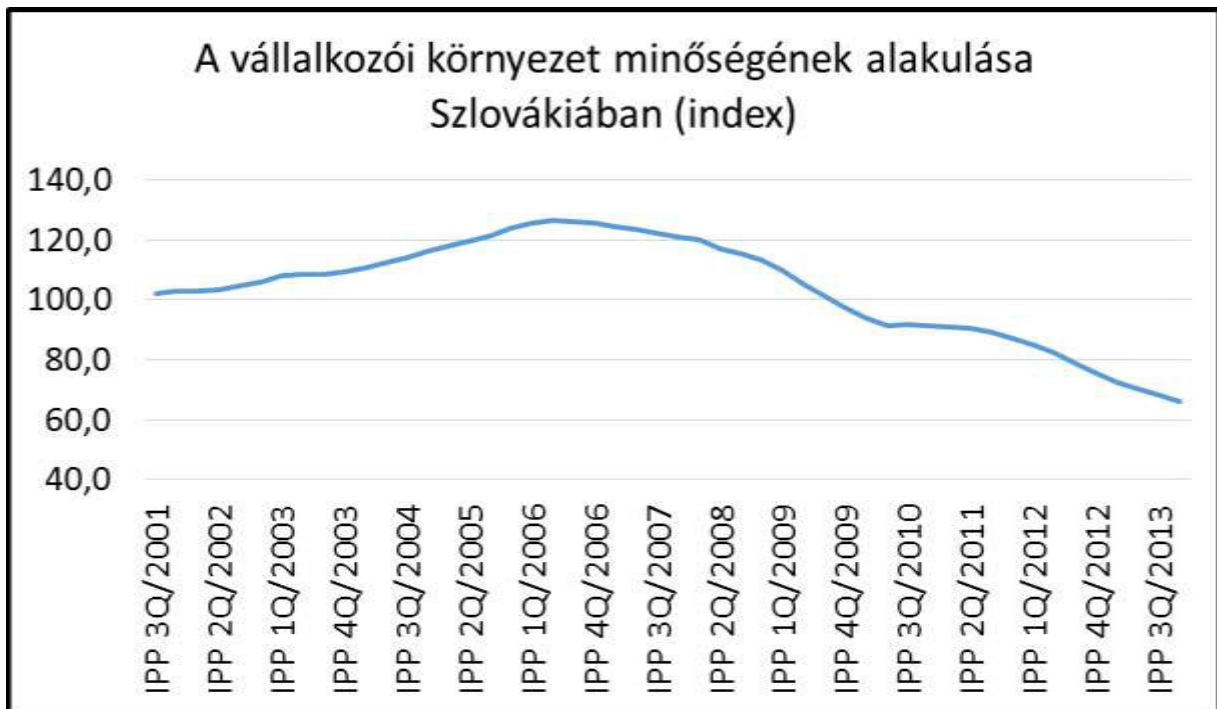
A vállalkozói környezet indexe

Egy további, több tényezőt is tartalmazó felmérésre példa a vállalkozói környezet indexe a Szlovákiai Vállalkozók Szövetsége (PAS – Podnikateľská Aliancia Slovenska) által 2001-től számított indexérték, amely negyedévente aktualizálásra kerül, 33 paramétert vizsgál. 500 vállalkozást kérdeznek meg rendszeresen az index értékének kiszámítása során. A paraméterek 3 nagyobb csoportba oszlanak⁵⁰:

1. Törvényi háttér és szabályozási környezet – adók, munkajogi kérdések, törvényi háttér változása, bíróságok működése stb.
2. Makroökonómiai tényezők – infláció, árfolyammozgások, gazdasági stabilitás, államapparátus működése, korrupció stb.
3. Vállalkozások hatása a vállalkozói környezetre – termelékenység, foglalkoztatás, nyereségesség, társadalmi felelősség stb.

A vállalkozói környezet minőségének alakulását (3. ábra) azért érdemes figyelemmel kísérni, mert fontos hozzáadott-értéket képez az ország gazdasági helyzetének monitorozásánál, továbbá az indexben található tényezők állapotában bekövetkezett változásról árulkodik. A vállalkozói környezet alakulásáról elmondható, hogy 2006-tól kezdve romlik, s a kezdeti 2001-es indexértéktől is elmarad már a vállalkozói környezet indexének értéke, tehát a vállalkozások megítélése alapján rosszabb a helyzet, mint századunk elején.

⁵⁰ PAS - Podnikateľská Aliancia Slovenska: *Index podnikateľského prostredia*. Interneten elérhető: http://www.alianciapas.sk/menu_pravidelne_indexipp.htm

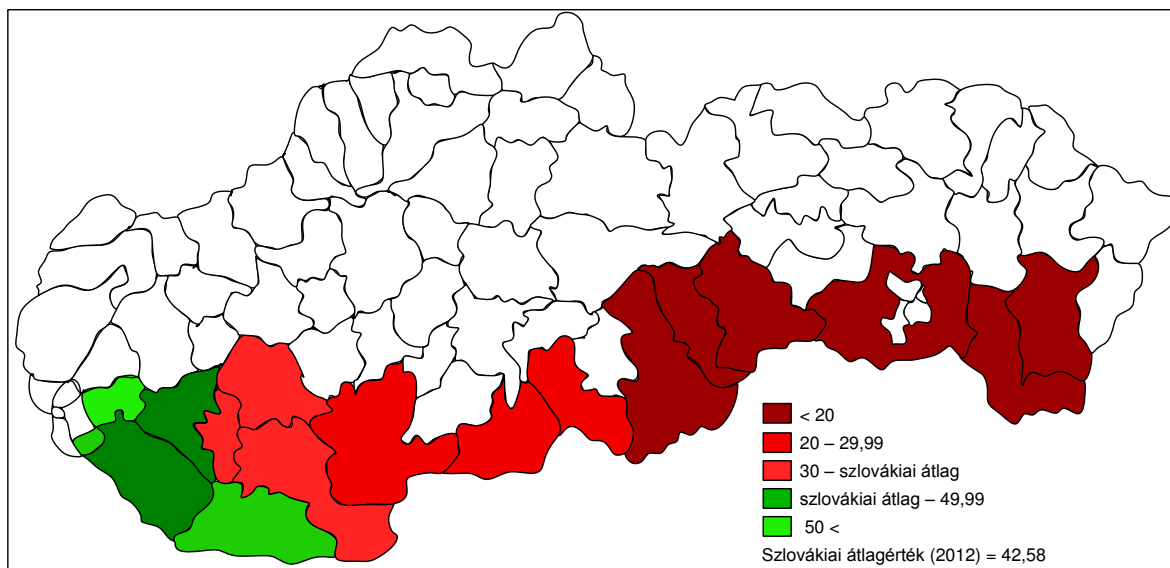

3. ábra. A vállalkozói környezet indexének alakulása. Forrás: Podnikateľská Aliancia Slovenska

Dél-Szlovákia helyzete

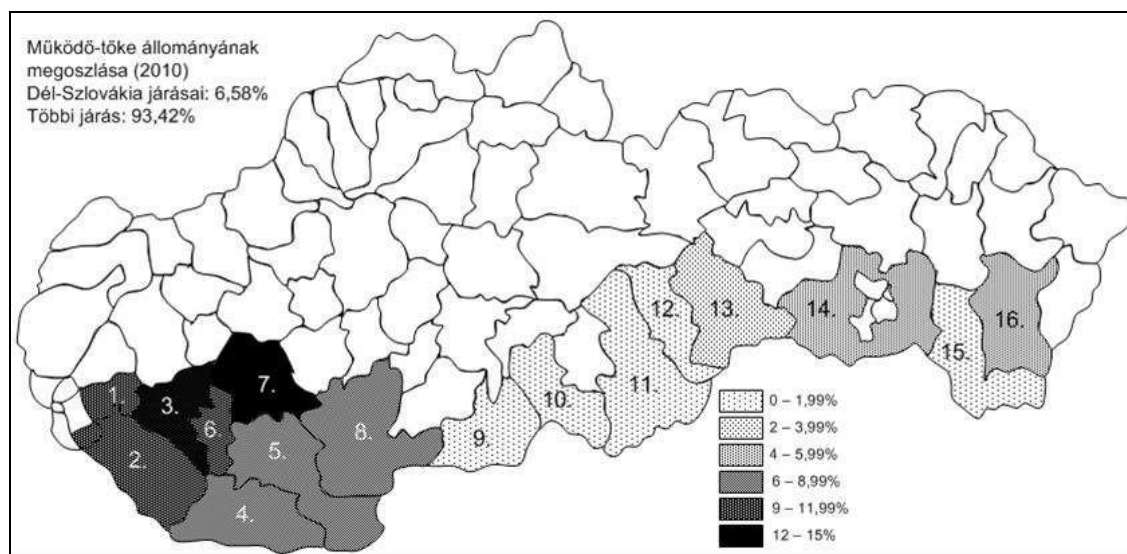
Dél – Szlovákia alatt munkánk szempontjából a Szlovákia déli részén elterülő, magyarok által is lakott 16 járást tekintjük (Szenci járás, Dunaszerdahelyi járás, Galántai járás, Komáromi járás, Érsekújvári járás, Vágsellyei járás, Nyitrai járás, Lévai járás, Nagykürtösi járás, Losonci járás, Rimaszombati járás, Nagyrőcei járás, Rozsnyói járás, Kassa vidéke járás, Tőketerebesi járás, Nagymihályi járás). E fejezet célja, hogy rávilágítson néhány érdekességre a vizsgált járásokban, melyek az itt játszódó folyamatokat és trendeket szemléltetik.

A 4. ábra azokat a különbségeket világítja meg, melyek Dél – Szlovákia járásai közt is megvannak, s azt a nyugat – keleti lejtőt is érzékeltetik egyben, mely egész Szlovákiát jellemzi, szinte minden téren. Az 1000 produktív korban lévő lakosra eső jogi személyként vállalkozók számát tekintve az szlovákiai átlagérték 2012 – ben 42,58 volt, ettől kedvezőbb értékeket azonban csak néhány nyugat – szlovákiai járásban láthatunk, míg a közép – szlovákiai és kelet – szlovákiai járások leszakadása e téren hatalmas, a vállalkozói kedv mintegy felével alacsonyabb a szlovákiai átlagnál.

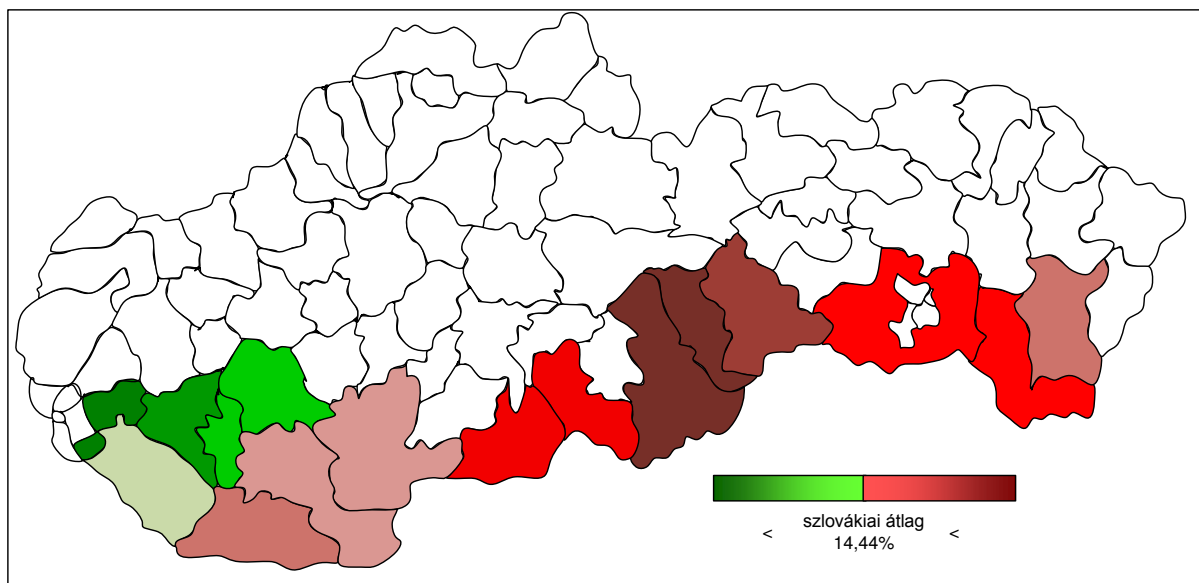
4. ábra. 1000 produktív korban lévő lakosra eső jogi személyként működő vállalkozások száma 2012-ben Szlovákiában. Forrás: saját szerkesztés, SZKSH RegDat adatok alapján

Az országba beáramlott külföldi működőtőke állományát tekintve a vizsgált járások szintén nagy lemaradást mutatnak. Szlovákia 79 járása közül a teljes beáramlott FDI állománynak csak mintegy 6,58 % - a áramlott a magyarok által is lakott 16 járásba, s annak eloszlását tekintve szintén érvényesül a nyugat – keleti lejtő a vizsgált térségen belül. Ezt szemlélteti az 5. ábra.

5. ábra. Az FDI állomány területi megoszlása Szlovákiában (2010)
Forrás: saját szerkesztés a Szlovák Nemzeti Bank adatai alapján

A 4–5. ábrákból is fakadó egyenes következményként is tekinthetünk a 6. ábrán szemléltetett munkanélküliségi rátára. Az ábrán az került szemléltetésre, hogy a szlovákiai munkanélküliségi rátaéhoz képest miképp alakult az adott járásban a ráta értéke. A zöld színek átlagérték alatti, a piros árnyalatai átlag feletti értéket mutatnak. A sötét bordó szín pedig már 30 % - ot is meghaladó munkanélküliséget jelez (pl. Rimaszombati járás)

6. ábra. A munkanélküliségi ráta értéke a szlovákiai átlagértékkel összevetve (2012).
Forrás: saját szerkesztés

A térség állapotáról árulkodó mutatók közt még számtalant hozhatnánk példaként, de egyre csak ugyanarról árulkodna valamennyi: a magyarlakta járások társadalmi – gazdasági leszakadásáról és a magyarlakta járások heterogén helyzetéről, a meglévő nyugat – keleti fejlettségbeli különbségekről.

Összefoglalás

A tanulmány áttekintette a versenyképesség fogalmával kapcsolatos meghatározásokat, az azok rendszerezésére tett kísérleteket, majd saját versenyképesség és vállalkozói környezet definíciót mutat be. A tanulmányban a Szlovákia globális szintű versenyképességében bekövetkezett romlást, az országon belül érzékelhető regionális versenyképesség béli különbségeket, továbbá a vállalkozói környezet minőségében bekövetkezett változásokat szemléltettük. Tanulmányunk végén egy kis szeletét ragadtuk meg a magyarlakta járások gazdasági helyzetének, melyek képet adnak a magyarlakta járásokat jellemző leszakadásáról és a Dél-Szlovákiában fennálló heterogén helyzetéről, a meglévő nyugat – keleti fejlettségbeli különbségekről. Következtetésként elmondható, hogy a nagy regionális különbségek csökkentése az ország nemzetközi versenyképességének javulásához is hozzájárulhat, így ehhez mihamarabb hozzá kell fogni.

Felhasznált irodalom

- Antalík, I.: A versenyképesség fogalmának értelmezése a szakirodalomban. In. *Podnikanie v konkurenčnom prostredí*. Mura, L. – Rózsa, L. EF UJS, Komárno, 2012, ISBN 978-80-8122-025-8, 14-25 o.
- Barakonyi K.: A felsőoktatás versenyképességéről In. *Vezetéstudomány*, XLI. évf., 12.szám, ISSN 0133-0179, 5.o.
- Borsi, B.: A vállalkozási környezet és a hazai versenyképes. In. *Európai Tükör*, 2005/11., 61-78. p.
- Csath, M.: *Versenyképesség menedzsment*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2010
- Chikán, A.- Czakó, E.: *Versenyben a világgal – vállalatunk versenyképessége az új évezred küszöbén*. Akadémiai kiadó, Budapest, 2009, 44-49.o.
- Czakó, E.: *Versenyképesség az iparágak szintjén*. Doktori disszertáció, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, 2000

- Endrődyné Bató É.: A versenyképesség elméletei és adaptálásuk a felsőoktatás versenyképességének értelmezésére In. *Gazdasági élet és társadalom*, 2011, I-II. szám, 419-429.o., ISSN 2060-7466
- Hajko, J. – Klátik, P. – Tunega, M.: *Konkurencieschopné regióny 21*, Podnikateľská Aliancia Slovenska, ISBN–13: 978-80-89493-05-0. Interneten elérhető:
<http://www.regiony21.sk/vystupy/publikacia/KonkurencieschopneRegiony21.pdf> [2014. 06. 26.]
- IMD: *The academic definition used in World Competitiveness Yearbook*. Interneten elérhető:
<http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/FAQs.pdf> [2014. 06. 26.]
- Imreh, Sz. – Kürtösi, Zs. – Majó, Z. – Vilmányi, M.: *Menedzsment I.*, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, Szeged, 2008.
- Lengyel, I.: *Verseny és területi fejlődés*, JATEPress, Szeged, 2003.
- NARMSP - Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania: *Správa o kvalite podnikateľského prostredia v regiónoch Slovenskej republiky*. 2010. Interneten elérhető:
<http://www.nadsme.sk/files/1-IndexpodnikatelskehoprostrediaMESTO.pdf> [2014. 06. 26.]
- Némethné, G. A.: A kis- és középvállalatok versenyképessége – egy lehetséges elemzési keretrendszer. In. *Közgazdasági szemle*, LVII. évf., 181–193. o.
- PAS - Podnikateľská Aliancia Slovenska: *Index podnikateľského prostredia*. Interneten elérhető:
http://www.alianciapas.sk/menu_pravidelne_indexipp.htm [2014. 06. 26.]
- Siggel, E.: *The many dimension of competitiveness. International Competitiveness and Comparative Advantage: a Survey and a Proposal for Measurement*. CESifo Venice Summer Institute, 2007
- Somogyi, M.: *A vállalati versenyképesség modellje*. PhD értekezés, Miskolci Egyetem, 2009, 169-172.o. Interneten elérhető: http://www.gei.uni-miskolc.hu/phd/teziszfuzetek/somogyi_phd_vegl.pdf [2014. 06. 26.]
- Szerb, L.: A magyar mikro-, kis- és középvállalatok versenyképességének mérése és vizsgálata. In. *Vezetéstudomány*, Vol. 41., 12. sz., 20-25 p.
- SZKSH RegDat: *A Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatalának Regionális adatbázisa*. Interneten elérhető: <http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/> [2014. 06. 26.]
- Szlovák Nemzeti Bank: *Nemzetközi működőtőke befektetések állománya Szlovákiában*. Interneten elérhető: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie> [2014. 06. 26.]
- Transparency International: *Corruptions Perceptions Index*. Interneten elérhető:
<http://cpi.transparency.org/cpi2013/> [2014. 06. 26.]
- World Economic Forum: *The global competitiveness report 2010-11*. World Economic Forum, ISBN 978-92-950044-87-6. Interneten elérhető:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf [2014. 06. 26.]
- World Bank: *Doing Business – Measuring Business Regulations*. Interneten elérhető: www.doingbusiness.org [2014. 06. 26.]